

נשאו לא קתני דמשמע אינהו אלא נישאו כו' – לפי שבכל המקומות האלו דברו בענינין שיש בהן הפרש בין זה לזה לענין הדין, ולפי זה דקדוקו בלשון להוציא בדקדוקו ועיקרו אבל בשאר המקומות לא הקפידו אלא בשמירת הענין לא בדקדוק הלשון.

ויקרה להם ז"ל גם כן במקומות אחרים, באמרם בכל מקום 'החולץ ליבמתו', 'חלץ ועשה בה מאמר', 'קטן וקטנה לא חולצין', 'נתן גט וחלץ', וכאלה רבים אין מספר – ואף על פי שאין האיש חולץ אלא נחלץ, אלא שלא שמרו דקדוק הלשון אלא הענין.

א. יצוין שנקטו גם הרבה חליצה באשה בלשון פיעל, כגון 'חולצת ולא מתייבמת'; 'היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם'. ומ"מ נקטו גם להפך, אפשר משום שהחליצה פועלת התר לאשה והרי היא זו הנפעלת וניתרת על ידה, ולא הבעל. ועתוי"ט יב, ד שלכך אמרו על הבעל 'חולץ' – כי הוא מסייע בחליצה מפני שצריך להתכוין לה.

ב. כיו"ב מצינו בפסחים קיב. 'גרשו שנשא גרושה' הגם שהוא המגרש, נקטו אותו מטבע לשון שבדידה.

*

פעם כשפתח הג"ר ישראל גוסטמאן ז"ל שיעור במסכת יבמות, הפטיר: זה הרי למדנו בישיבה לפחות מאתים פעם בעיון.

(מתלמידיו הר"מ ליפקא והר"ה רובל שיחיו. מובא בספר 'תורה יבקשו מפיהו' עמ' 152)

דף כט

זוהא אמר רבי שמעון שתי אחיות לא חולצות ולא מתייבמות. ואם תאמר מאי קושיא, שזא עשו איסור מצוה כאיסור ערוה לחומרא, להצריך את אחותה חליצה? יש לומר, אם כן זו שהיא איסור מצוה לא תחלוץ עכ"פ, דמה נפשך: אם אינה כערוה – שתיהן פטורות לרבי שמעון, ואם עשיתה כערוה – היא פטורה (תורא"ש בשם הר' משה).

זוהא גבי ערוה לא גזרינן. רש"י ותוס' מפרשים (וכ"מ במאירי): גבי ערוה בשתי אחיות, אין גוזרים להצריך חליצה את הערוה משום אחותה.

ויש מפרשים: גבי ערוה שהיא אסורה גם באיסור מצוה וקדושה, אין גוזרים בה אטו איסור מצוה דעלמא, ומדוע בשתי אחיות שאחת מהן איסור מצוה גוזרים (כן פירשו הרמב"ן והר"ה, וכן נקט הריטב"א לעיקר).

זו היא למעוטי מאי, למעוטי הך דר' יהושע דלא עבדינן כוותיה' – בשני אחים נשואים שתי אחיות יתומות, אחת גדולה ואחת קטנה, ומת בעל הגדולה בלא בנים, שרבי יהושע אומר אוי לו על אשתו ועל אשת אחיו; מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה. ורבי אליעזר אומר: מלמדים את הקטנה למאן. ור"ג אמר אם לא מיאנה תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה.

(ע"ב) זאי סלקא דעתך מאמר לבית שמאי קונה קנין גמור, זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה. לאו דוקא שניהם יעשו מאמר, אלא מיד שהאחד עשה מאמר וקנה, נפקעה הזיקה ממנה שהרי קנאה, ושוב הותרה השניה לשני שאין כאן אחות זקוקה (עפ"י רמב"ן רשב"א ועוד). ואולם לפי האמת

השניה בכל אופן אסורה שהרי בשעה שנפלה לא היתה ראויה ליבום ושוב אסורה היא עולמית, כדברי רבי יוחנן לעיל כז: (עפ"י רשב"א וריטב"א).

מאמר דהתירא קני, דאיסורא לא קני. כלומר מאמר במקום התר יבום קונה, ומאמר במקום איסור יבום אינו קונה – אבל המאמר עצמו אינו איסור (עפ"י ריטב"א, וכן כוונת רש"י. ואף אם בשאר איסורי ביאה יש איסור בקידושין (ע' קדושין עח) – כאן שונה שע"י המאמר תותר הכניסה לדברי הכל הלכך אין איסור, וכמו ששאלו 'זה יעשה מאמר ויקנה').

אלא יבמה דחזיא לכולהו חזיא למקצתה, יבמה דלא חזיא לכולהו לא חזיא למקצתה. כבר העירו הראשונים שלפרש"י יכול היה לנקוט הלשון דלעיל 'מאמר דהתירא קני דאיסורא לא קני' שהרי כוונה אחת היא לשתי הלשונות – אלא שרב אשי ששנה בלשון אחרת (רמב"ן. ומ"מ נקט לעיקר כפירוש התוס', וכן נקטו רוב הראשונים).

תא שמע שומרת יבם בין יבם אחד בין שני יבמין רבי אליעזר אומר יפר... הכא במאי עסקינן כגון דעבד בה מאמר ובית שמאי היא... אי אמרת בשלמא נישואין עושה משום הכי מיפר...' ואף על פי שאמרו לעיל שאי אפשר שמאמר יהא עדיף מאירוסין לענין אנינות טומאה וירושה, הלא מוכח מכאן שהזיקה עם המאמר עדיפה מאירוסין עכ"פ להפדת נדרים, ומזה מוכיח שמאמר עושה נישואין ואין צריך חופה כי אם ננקוט שצריך חופה משום שהמאמר מבטל זיקת יבמין ומיחל זיקת אירוסין, א"כ כיצד מועילה הפדת היבם לבדו – ומכך שיכול להפר מוכח שהמאמר מוסיף על הזיקה ואינו מבטלה ונפשט הספק שאין צריך חופה (עפ"י מהרש"ל, כהסבר קרני ראם).

ומהרש"א פירש שאין מדובר במאמר לבדו אלא כשבא עליה היבם לאחר שעשה מאמר, ולכך אמר רבי אליעזר יפר כי במאמר עם ביאה נחשבת נשואה לכל דבר ואין צורך בחופה. [ורבי עקיבא סובר שמאמר מבטל זיקת יבמין וכיון שבא עליה ללא חופה אינה כשאר יבמות אלא כבא על ארוסתו ללא נישואין שאינו מיפר. ורבי יהושע סובר כמותו בשני יבמין שאז אין זיקה מדאורייתא אלא זיקה קלושה שמועיל המאמר לבטלו, משא"כ ביבם אחד שהזיקה גמורה מדאורייתא אין מועיל המאמר לבטלו].

והוכיחו מדברי רבי אליעזר ולא הוכיחו מרבי עקיבא להפך – כי הספק לא היה אלא לבית שמאי, ורבי אליעזר הוא שהולך בשיטתם (כדברי רבי אמי. ועוד דר"א שמותי הוא). אבל רבי עקיבא ודאי סובר שמאמר אירוסין עושה ולא נישואין שהרי סובר כבית הלל.

והרשב"א והריטב"א תרצו באופן פשוט, שאמנם לעיל היה פשוט שהמאמר אינו עדיף על אירוסין אבל עתה בא התלמוד להוכיח שלא כהנחה זו, כלומר אפילו מה שהיה פשוט לאביי ולרבה שאין המאמר כאירוסין – ליתא, אלא קונה קנין גמור.

והביא הרשב"א דוגמא לזה מהסוגיא בפרק ראשון (יא:). וכן יש בתוס' ישנים יומא (כד). שפעמים נסתפקו בגמרא בשני צדדים, ונפשט כמו צד שלישי שלא הוזכר בשאלה. וכן כתב בתורא"ש שם שכהנה רבות בתלמוד.

מאי מיפר מיפר בשותפות' וכגון שנפלה ליבום מן האירוסין, כי אם כבר היתה נשואה, הלא יצאה מרשות אביה ושוב אין יכול להפר. (ע' בשערי ישר (ז,ח) שכתב לשמוע מסוגיתנו שמועילה ביאה ביבמה שנפלה מן האירוסין לעשותה כנשואה, גם אם בפירוש אינו רוצה שתועיל ביאתה לעשותה כנשואה. וע"ע במובא ביוסף דעת סוטה כד:).

'... דאמר רב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת' – והוא טעם עיקרי ולא למדרש טעמא דקרא כרבי שמעון שדורש טעמא דקרא, שהרי סמכו על זה הטעם ואמרו שהיבם מיפר לזקוקתו (עפ"י תשובת הרא"ש י, ג).

ומצינו בכמה מקומות כעין זה, שכל שהטעם הוא פשוטו של מקרא, הכל מודים שהטעם הוא העיקר להלכה – ע' במובא בסוטה ת. ב"מ קטו. וסנהדרין מו.

דף ל

'שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית, מת הנשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו... עשה בה מאמר ומת... ואם לא עשה בה מאמר – מחלוקת הראשונים; יש אומרים שלדעת האומר יש זיקה – חולצת ולא מתייבמת, כמו שאמרו בגמרא לעיל. כן פסק הרמב"ם (ו, כה. וע"ש במ"מ שהכל מודים בדבר. ומשמע שנקט כן אף בדעת הרשב"א רבו, וצ"ע. ובדעת רש"י יש לעיין, שבד"ה זו היא (בע"ב) משמע כסברת הרמב"ם ואילו בד"ה טעמא משמע שאם לא כנס מותרת. וע' אור לציון). והרשב"א חולק וסובר שאפילו אם יש זיקה, אין הנכרית נאסרת משום צרת אחות אשתו בזיקה, שהרי כשמת בעל הנכרית אשתו מותרת ליבום לאחד משני האחים, ועל כן גם כאשר מת אחד מבעלי אחיות ולא כנסה אינה נאסרת בכך לשלישי. ואינו דומה למקרה הקודם, כשמת בתחילה אחד מבעלי אחיות ונפלה האחות לפני הנשוי לנכרית ואח"כ מת הנשוי נכרית, כי שם הלא נאסרה על האח השלישי כשנפלה בתחילה משום צרת ערוה בזיקה אבל כאן הרי לא נאסרה עליו בתחילה.

ע' בחדושי הגר"ט (יג) בבאור הענין, ותורף דבריו שנחלקו רש"י ורשב"א האם הזיקה אלימה להחשב מדרבנן ככנסה, ולפי זה אין יכול השלישי ליבם שהרי פוגע בצרת ערוה בזיקה, כאילו היתה כנסה לאחיו שהיה נשוי לאחות-אשתו, או שמא אין הזיקה נחשבת ככנסה כלל הלכך יכול לייבמה מחמת זיקת האח הראשון ועל ידי יבמו יפקיע זיקתה מאחיו האחר ושוב אינה צרת אחות ערוה בזיקה.

עוד במחלוקת רש"י ורשב"א – ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א קטו.

ע' בשיטות הראשונים בפירוט, בשאלות ותשובות לסיכום.

'ומשנה לא זזה ממקומה' – לפי שהיתה שגורה בפי התלמידים. ומהאי טעמא לא כלל לאחרת עמה בחדא מתניתין ולא לשבושי גרסת משנה זו, שהיו רגילים בה כבר' (ריטב"א. וכן כתב רש"י בקדושין כא. ובשבעות ד.).

'מהו דתימא הני מילי היכא דלא איחזיא לה בנפילה ראשונה אבל היכא דאיחזיא לה בנפילה ראשונה אימא תשתרי' – שהייתי אומר הואיל ואיסור אחות-אשה אינו אלא בחייה, יש לומר שדין ערוה שבה אינו מוחלט מעיקרא אלא תלוי ועומד שאם תמות אחותה תתייבם, ואיסורה אינו אלא לזמן והרי יש בה זיקה לאחר-זמן, לכשתמות אחותה. אבל באופן שלא הותרה עד שיבם האח, הרי בטלה זיקת האח באופן מוחלט, ושוב הינה ערוה גמורה מצד האישות של האח שמת ראשון ולא יועיל מה שהותרה אחר כך בשעה שהיתה נשואה לשני – קמ"ל שבכל אופן שנאסרה מיד עם המיתה, נאסרה לעולם, ואין דין זיקה אלאחר זמן (עפ"י ברכת אברהם).

ולכאורה אין צורך לסברא זו אלא יש לחלק בפשיטות בין יבמה שנאסרה בנפילה וייבמה אח אחר, שכבר חל עליה איסור אשת

ומהרש"ל פסק שאם אין ידוע איזו מהן ראשונה – אסור. ואפילו כנס מוציאים מידו (וצ"ע).

ב. היתה אחת מהאחיות אסורה על האחד איסור ערוה כגון שהיא חמותו – אסור בה ומותר באחותה, והשני אסור בשתייהן. ואם הערוה נפלה ראשונה, לדעת רבי יוחנן יכול האב שהיא ערוה לו (– החתן) ליבם תחילה את האחרת, ואז יכולה זו (החמות) להתלבם על ידי האב השני, משום שהיתה בתחילה מותרת ונאסרה וחזרה והותרה – חוזרת להיתרה הראשון.

אף על פי שהלכה כרבי יוחנן שחוזרת להיתרה הראשון כנ"ל, לא חילק הרי"ף אם נפלה הערוה ראשונה או שניה, ומשמע שבכל אופן האב השני אסור ליבם. אפשר משום שנוקט להלכה שחוששים שמא ימות ותיבטל מצות יבמין הלכך אסור לייבם בכל אופן (עפ"י רשב"א בחידושי ובתשובה א' קצה ועוד).

ומהרש"ל פסק שאם נפלה הערוה תחילה מותר לשני ליבם השניה שהיא ערוה על אחיו אחר שיבם או חליץ אחיו לאחותה.

היתה האחת אסורה באיסור מצוה ואיסור קדושה – חולצות ולא מתייבמות.

ג. היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה והשניה אסורה על זה איסור ערוה – האסורה על זה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה. איסור מצוה או איסור קדושה – חולצות ולא מתייבמות.

על האפשרויות בט"ו נשים שתהא אחת מותרת לזה ואחת לזה – ע' לעיל ט.

דפים כח – כט

מה. שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות או אשה ובתה וכד', ונפלו שתייהן ליבום לפני האב השלישי – מה דינן? מה הדין כשאחת מהן אסורה על היבם משום ערוה או משום איסור-מצוה או איסור-קדושה?

שתי אחיות שנפלו ליבום, או אשה ובתה וכד' – הרי אלו חולצות ולא מתייבמות (אם משום זיקה אם משום ביטול מצות יבמין, כדלעיל). רבי שמעון פוטר בשתייהן אף מן החליצה (ואשה אל אחתה לא תקח לצרר – בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לך ליקוחין אפילו באחת מהן. והם באיסור כרת כלפיו משום אשת אב (ע"ש); תוס' קדושין ג: ואין חילוק בין הראשונה לשניה. ע' בית ישי לח ד"ה והנה בקידושין).

א. רק ביבם אחד פטר רבי שמעון, אבל נפלו לפני שני יבמין – מודה רבי שמעון שחולצות (כן הוכיחו התוס' ותורי"ד).

ב. היתה דעה (י"ט). שלא פטר רבי שמעון אלא כשנפלו בבת אחת ממש וכרבי יוסי הגלילי שאפשר לצמצם, אבל בזו אחר זו כונס את הראשונה והשניה פטורה [מפני שזיקה ככנוסה]. ואולם דחו בגמרא דעה זו.

היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה – אסור בה ומותר באחותה. איסור מצוה או איסור קדושה – חולצות ולא מתייבמות [ואפילו לרבי שמעון שמעיקר הדין יוצאות בלא-כלום שהרי הן אחיות-צרות בזיקה, הצריכום חכמים חליצה, גזירה משום איסור מצוה בעלמא שלא יבואו לפוטרן בלא חליצה].

דף כט

מו. מה הדין במקרים הבאים?

- א. עשה מאמר ביבמתו ואחר כך נפלה לפניו אחותה ליבום.
- ב. עשה מאמר ביבמתו לאחר שנפלה אחותה לפניו ליבום.
- ג. עשה מאמר ביבמתו – האם דינה כארוסה או כנשואה?

א. מי שעשה מאמר ביבמתו ואחר כך נפלה לפניו אחותה ליבום; בית שמאי אומרים: אשתו נשאת עמו והיבמה תצא משום אחות-אשה. ובית הלל אומרים: מוציא את אשתו בגט (תחילה. פיה"מ לרמב"ם) ובחליצה ואת יבמתו בחליצה.

ולבית שמאי, אם בא להוציא את אשתו, אמר רבי אלעזר שאין די לה בגט כי אפילו לדבריהם אין מאמר קונה קנין גמור אלא לענין דחיית הצרה.

התוס' נקטו בדעת רש"י שהמאמר אינו מועיל מהתורה אף לבית שמאי. וצדדו לפי זה שאין היבמה יוצאת משום אחות אשה אלא לאחר ביאה בבעלת המאמר אבל קודם לכן לא פקעה זיקת השניה.

ואילו דעת התוס' ושאר ראשונים שמאמר לבית שמאי מדאורייתא (מולקחה לו לאשה. רשב"א בשם הירושלמי), ועל כן מועיל הוא לבדו כדי להוציא את השניה בלא חליצה. וכתב הרמב"ן שנראה שאפילו לבית שמאי שקונה מהתורה במאמר, מצות יבום אינו מקיים בכך אלא בביאה (וכן נראה מהתוס' להלן נא סע"ב).

ב. מי שנפלו לפניו שתי אחיות ליבום, ועשה מאמר באחת מהן; מודים בית שמאי לבית הלל שיוציא את זו בגט ובחליצה ואת השניה בחליצה, שמאמר ביבמה האסורה ליבום, אינו מועיל לדחות צרתה. ובדיעבד אם כנס – לבית שמאי לא יוציא ולבית הלל יוציא, כמובא למעלה.

שתי יבמות שנפלו מאח אחד ועשה היבם מאמר באחת מהן; לפירוש התוס' ועוד ראשונים, נחלקו בזה שתי לשונות בדברי רבי אלעזר האם צרתה יוצאת בלא חליצה לבית שמאי אם לאו (כן שנה רב אשי את דברי ר' אלעזר). והיא עצמה, אם בא להוציאה, לפי שתי הלשונות צריכה חליצה שאין מאמר קונה קנין גמור (וע' בבאור הענין באבי עזרי יבום ז, ח).

ג. מאמר לבית הלל אינו אלא כקידושין דרבנן, וודאי אינו עושה נישואין. ואפילו לבית שמאי אינו עושה נישואין לענין אנינות וטומאת הבעל לאשתו כשמתה, שאם הוא כהן אסור ליטמא לה, ואינו יורשה. וכן להפך כשמת הוא. כן אמר אב"י בסוגיתנו. [ורבא (לט.) סובר שמאמר לבית שמאי מועיל לחלוק בנכסים, שעושה ספק-נישואין].

אולם נסתפק רבה האם צריכה מסירה לחופה כשאר ארוסה, שכל העושה מאמר ביבמתו פרוחה ממנו זיקת יבמין וחלה עליה זיקת אירוסין, או שמא דינה כשאר יבמות שבביאה לבד תיחשב ככנוסה אף ללא חופה. ורצו לפשוט שעושה נישואין ודחו.

א. כתבו הפוסקים שיבם כהן מטמא לאשתו, לפי מה שאנו נוקטים שהוא יורשה, ואף ללא מאמר (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ג רנב; שו"ע יו"ד שעג, ד). ויש אומרים שסוגיתנו מדברת בארוסה שנפלה ליבום, והשלחן-ערוך מדבר בנשואה, או יש לחלק בין יבם אחד לכמה יבמים (ע' אור לציון. וע"ע בשו"ת עין יצחק לה).

ב. כאמור, התוס' כתבו לשמוע מפרש"י שלבית שמאי אין המאמר מועיל מהתורה עד שיבוא עליה. והתוס' הוכיחו מהסוגיות שלבית שמאי מועיל המאמר מדאורייתא. וכ"כ הרמב"ן והריטב"א והמאירי. והרשב"א כתב לפרש כן גם בדעת רש"י (וע"ע דבר אברהם ח"ג י, ח).
ג. למסקנא, כתב המאירי שהעושה מאמר אין פורחת ממנה זיקת יבומין אלא אין כאן סרך אירוסין כלל ואינה צריכה חופה ואין חופה גומרת בה אלא ביאה (אין ברור אם כוונתו להכריע אף לבית שמאי, או שמא רק לפי מה שאנו נוקטים בבית הלל שהמאמר אינו קונה קנין גמור).
לענין הפרת נדרים, אמר רבי אמי שלבית שמאי יכול היבם להפיר לה. ופירש רב נחמן בר יצחק שאינו מיפר אלא בשותפות עם האב כשאר ארוסה [ולפי הצד שמאמר עושה נישואין, יפר לה היבם לבדו. עפ"י גמרא נדרים עד: מאירי]. ולפי ה'אבעית אימא' אמרו שלרבי אלעזר אין היבם יכול להפיר אלא כשעמדה בדין ופסקו לה מוזנות לפי שנודרת על דעתו, ואז הוא מיפר לה לבדו ללא אביה.

מז. שומרת יבם, מי מיפר נדריה?

הפרת נדרי שומרת יבם; לדברי רבי אליעזר, אפילו נפלה לפני שני יבמים יכול כל אחד מהם להפיר נדריה. ופירש רבי אמי, דוקא כשעשה בה מאמר [ולרב נחמן בר יצחק אינו מיפר אלא בשותפות האב כנ"ל]. ולרבי אלעזר (ל'אבעית אימא'), דוקא כשעמדה בדין ופסקו לה מוזנות (לפרש"י וריטב"א, אף ללא מאמר. והתוס' והמאירי כתבו עפ"י הגמרא בנדרים, דוקא בשעשה בה מאמר).
לדברי רבי יהושע, נפלה לפני יבם אחד – מיפר (אם משום שיש זיקה או מפני שנודרת על דעתו. ערש"י ותוס'). לפני שנים – לא יפר (אף לא שניהם יחדיו. רש"י. וכ"כ רמב"ן דלא כרבנו ברוך בר' שמואל).
לדברי רבי עקיבא אין היבם מיפר כלל (אם מפני שסובר אין זיקה (רש"י יז), אם משום שאינה אשתו גמורה. תוס' ועוד).

הרמב"ם (נדרים יא, כד) והרמב"ן והרא"ש והר"ן והריטב"א והנמו"י (בנדרים) פסקו כרבי עקיבא [שאעפ"י שלהלכה יש זיקה, מ"מ אינה אשתו גמורה להפיר לה. עפ"י גמרא נדרים], הלכך יפר האב לבדו [אם לא שמע היבם והקימם (שו"ע יז"ד רלד, יא)]. ואף אותם נדרים שנדרה כשהיא שומרת יבם. עמהרש"ל]. ואפילו אם עשה בה היבם מאמר (שו"ע רלד, ז; רש"ל).
ויש פוסקים כרבי אליעזר שיש זיקה אפילו בשנים (מאירי בשם ר'וב פוסקים). וכתב המאירי שכולם יפרו לה בשותפות, ובין אם עשה בה אחד מהם מאמר בין שלא עשה.
ויש פוסקים כרבי יהושע שביבם אחד – יפר, אבל בשנים אין ברירה (מאירי בשם גדולי הדורות).

דף ל

מח. שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית – מה הדין במקרים הבאים?
א. מת אחד מבעלי אחיות ואחר כך מת הנשוי נכרית. (מה הדין כשכבר כנס בעל הנכרית את אשת אחיו שמת, או שעשה מאמר, או שלא עשה כלום).
ב. מת הנשוי נכרית ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות (בשלשת האופנים הנ"ל; שבעל אחת האחיות כנס את הנכרית, עשה מאמר, או לא עשה כלום).
ג. באופנים הנ"ל, ומתה אחת מן האחיות בין השלבים השונים.
ד. באופנים הנ"ל, וגירש אחד מבעלי אחיות את אשתו בין השלבים השונים.